

EDITORIÁL

Vyrovnaný rozpočet

Vláda oznámila, že v roku 2019 by sme po prvýkrát v histórii Slovenska mali mať vyrovnaný rozpočet. Všade sa dočítame, že naše verejné financie sa stali udržateľnými. Hurá! Je to predsa super správa.

Alebo nie? Skutočnosť je zložitejšia. Vyrovnaný rozpočet sa dosiahol tak, že vláda znížila rezervu na vládne priority o 100 miliónov eur. Čiže presunula peniaze medzi šuplíkmi. Ako podnikateľ, ktorý nechce vyrobiť stratu a presunie v účtovníctve nejaké peniaze medzi účtami. Je to vyrovnaný rozpočet? A je vyrovnaný rozpočet to isté ako udržateľné verejné financie?

Pripomeňme si, čo je to vlastne deficit alebo prebytok verejných financií? Je to zlomok, kde v čitateli je nominálna hodnota deficitu (alebo prebytku) a v menovateli je hodnota hrubého domáceho produktu (HDP). Napríklad v roku 2019 by mal nominálny hrubý domáci produkt činiť 96 miliárd eur. Ak by deficit verejných financií dosiahol 960 miliónov eur, činil by 1% HDP. Čo ovplyvní veľkosť deficitu?

Zmena v čitateli (= upratanie v štátnom účtovníctve), ale aj zmena v menovateli, t.j. zmena vo veľkosti HDP. Tá môže nastať v dôsledku vyššieho alebo nižšieho rastu HDP, ako sa očakáva. Ale aj z dôvodu revízie HDP. Európsky štatistický úrad (Eurostat) pravidelne spresňuje metodiku výpočtu HDP v členských krajinách EÚ. Napríklad za rok 2015 Eurostat revidoval írsky HDP o 26%. Dôvod? Započítal do írskoho HDP leasing lietadiel.

Takéto veľké revízie sú výnimočné. Menšie sú však pravidlom. Preto sa netreba upínať k číslam typu „deficit -0,1% HDP“ alebo „vyrovnaný rozpočet“. Ako skončia verejné financie to uvidíme s odstupom niekoľkých rokov. Po revízií štátnych účtov a HDP.

Omnoho viac ako „vyrovnaný rozpočet“ nás musí zaujímať iný koncept, a to „udržateľné verejné financie“. A tie závisia od iných vecí ako sú jednorozhodné výkyvy vo verejných rozpočtoch. Tými vecami sú štrukturálne reformy v oblasti školstva, zdravotníctva a výskumu a inovácií. Tieto reformy musia vytvoriť modernú ekonomiku založenú na technológiách a organizačných inováciách. A zabudnúť nesmieme ani na populačnú politiku. Slovensko rýchlo starne. Ubúdajú nám ľudia na trhu práce, no migrantov odmietame. Ak sa raz naša krajina zmení na starobinec, na udržateľnosť verejných financií môžeme zabudnúť už dnes. Sústreďme sa preto na veci, ktoré sú pre našu krajinu naozaj podstatné a nie na nejaké rituálne čísla o hodnote deficitu.

Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSC,
balaz@sevis.sk

HEADLINES

Index daňovej spoľahlivosti - po roku

Presne pred rokom som písala o pripravovanom indexe daňovej spoľahlivosti podnikateľských subjektov. Júl 2018, od kedy mal index platiť, je dávno za nami a nový termín na zaraďovanie firiem do skupín podľa tohto indexu je január 2019. Presnejšie v decembri 2018 by mal každý podnikateľ (PO aj FO) dostať od finančnej správy informáciu, do ktorej skupiny je zaradený. (viac na str. 2)

Investovanie na kapitálovom trhu 2018

Najväčší vplyv na trhy mal, ako už zvyčajne Trump so svojou nevyočítateľnou politikou. Po pozitívnych zníženiach podnikových daní a mierových jednaniach so Severnou Kóreou začal ziať obchodné vojny s Čínou a EU, ktoré by mohli viesť ku globálnej recesii. V Európe okrem toho negatívne vplývalo na trhy vysoké zadĺženie Talianska a nedoriešený Brexit. (viac na str. 3)

Slovensko vo svete uspelo. Ako ďalej?

Slovenská republika oslávila tohto roku štvrtoročie existencie. Nie vždy si to chceme priznať, ale je to tak: slovenský príbeh po roku 1993 je príbehom úspechu. Keď sa v roku 1993 delilo Československo, šance Slovenska na samostatnú existenciu sa posudzovali ako nízke. Malá krajina v procese ťažkej ekonomickej transformácie, s upadajúcim priemyslom a autokratickým premiérom nebudila dôveru. (viac na str. 4)

Vážení klienti a partneri,

lásky, šťastia hodiny,
v kruhu svojej rodiny,
užite si spoločné,
krásne sviatky vianočné
a nech dlho prevláda
novoročná nálada,
Vám zo srdca žela

POHĽAD PRÁVNÍKA

Návrh Zákona o ukončení niektorých exekúcií

Koncom októbra predložilo Ministerstvo spravodlivosti do medzirezortného pripomienkového konania návrh Zákona o ukončení niektorých exekúcií (ďalej len „Zákon“). Vzhľadom na to, že len nedávno (1.4.2017) začala platiť novela Exekučného poriadku, ktorá zaviedla zásadnú prekážku pre slobodný výber exekútora a zaviedla automatické ukončenie „nových“ exekúcií, ak sa budú javiť ako nevyhoviteľné, zvedavo som si prečítala, čo je cieľom nového zákona. A nestíhala som sa čudovať.

Prirovnala by som to k situácii, keď ste si pred rokmi kúpili diesel spĺňajúci vtedy platnú normu a dnes sa dozviete, že sa v niektorých mestách svojim autom nedostanete domov.

Schováva sa to pod silné sociálne pojmy ako dlhová pasca a znižovanie administratívnej záťaže súdov. Snažia sa nám povedať, že ak sme si v minulosti poctivo prešli všetky štádiá súdneho sporu s našim dlžníkom, investovali nemalé prostriedky a začali viesť exekúciu, tak máme smolu, aj tak našu exekúciu zo zákona zastavia. Lebo treba chrániť dlžníka. A je jedno, či náš dlžník je fyzická osoba, fyzická osoba – podnikateľ alebo právnická osoba. Je potrebné z neho spraviť chránený druh. A dať mu signál, že život

na dlh sa mu prepečie, stačí urobiť všetko pre to, aby sa exekúcia javila ako nevyhoviteľná (nepracovať, schovávať príjmy, robiť načierno).

Návrh Zákona totiž predpokladá, že exekúcie, ktoré začali pred 1.4.2017, musia prejsť späťne testom. V právnom štáte sa tomu hovorí retroaktivita. Ak sa počas 5 rokov od vydania poverenia nepodarilo vymôcť celý vymáhateľný nárok (istinu, príslušenstvo, trovy exekúcie), tak sa exekúcia automaticky zastaví. Je to neadekvátne, ak vezmeme do úvahy, že produktívny vek dlžníka môže byť 40 rokov. Exekúcia predsa pokračuje práve preto, že nedošlo k vymoženiu celého nároku. Nikde nie je napísané, že sa situácia dlžníka nezmení.

Ak bolo poverenie vydané napríklad 1.5.1999, rozhodná doba (5 rokov) bola do 1.5.2004. Ak sa v tejto dobe nepodarilo vymôcť celý vymáhaný nárok, tak sa dňom účinnosti Zákona táto exekúcia zastaví. U novších exekúcií, napr. začatých 1.10.2016, sa exekúcia zastaví uplynutím 5 rokov od vydania poverenia. Exekúcia sa napriek uplynutiu 5 rokov nezastaví, ak sa počas posledných 18 mes. pred uplynutím rozhodnej doby podarilo vymôcť 15 EUR.

Ako k týmto sumám a lehotám navrhovateľ Zákona prišiel, to sme sa nedozvedeli. Tiež sme sa nedozvedeli, či sa má alebo nemá do vymožených 15 EUR rátať aj suma vymožená po uplynutí rozhodnej doby. Logicky by to tak malo byť, pretože by to znamenalo, že ekonomická situácia dlžníka sa s trvaním exekúcie nezhoršuje ale naopak. To však návrh Zákona vôbec nerieši.

Druhým veľkým problémom je plán, aby exekútor, ktorý dlh nevy mohol, dostal od oprávneného zaplatené tzv. paušálne trovy. Ich výška je ponechaná na vyhlášku, o ktorej rozhodne ministerstvo po prijatí Zákona. Suma sumárum, zastavia vám exekúciu a ešte za to máte platiť paušál. Ak nie, tak si ho exekútor bude od vás vymáhať.

Návrhu Zákona chýba vyčíslenie nákladov, ktoré takto vzniknú oprávneným. Vyčíslenie ani nemohlo byť urobené, pretože paušálne trovy zatiaľ nie sú stanovené. V dôvodovej správe sa uvádza, že predmetom posúdenia bude 3,7 mil. starých exekúcií. Veľkú časť z nich vedú zdravotne poisťovne, sociálna poisťovňa a daňové úrady. Oni všetci (z našich daní) zaplatia exekútorom paušál za to, že neboli úspešní. A potom môžu podať nový návrh na začatie exekúcie a investovať ďalšie peniaze do novej exekúcie.

Nový návrh však bude možné podať len elektronicky. Nového exekútora prideli Okresný súd Banská Bystrica, oprávnený zaplatí nový súdny poplatok a ten uhradený paušál mu nikto nepreplatí. A samozrejme, musí to stihnúť do jedného roka. Keďže zabudli uviesť, od kedy ten rok plynie, môžeme len tipovať, že od zastavenia starej exekúcie.

Po prečítaní celého návrhu mám dojem, že si z nás niekto fakt robí srandu. Zastavíme exekúciu a uvidíme, či ju oprávnený znovu podá na inom súde. To vážne nejde vyriešiť inak? Pripomienkuje subjekty vrátane Generálnej prokuratúry opatrne spomínajú Ústavu a ochranu vlastníctva. Asi vedia prečo. Zostáva len dúfať, že ministerstvo mnohé praktické pripomienky vezme do úvahy a tento „sociálny balíček“ si rozmyslí.

Mgr. Danica Kozáková, kozakova@sevis.sk

PORADENSTVO

Index daňovej spoľahlivosti - po roku znova aktuálna téma

Presne pred rokom som písala o pripravovanom indexe daňovej spoľahlivosti podnikateľských subjektov. Júl 2018, od kedy mal index platiť, je dávno za nami a nový termín na zaradovanie firiem do skupín podľa indexu daňovej spoľahlivosti je január 2019. Presnejšie v decembri 2018 by mal každý podnikateľ (PO aj FO) dostať od finančnej správy informáciu, do ktorej skupiny je zaradený.

Oneskorenie o pol roka by nebol až taký problém, keby sa medzičasom sľubované výhody pre spoľah-

livé daňové subjekty výrazne nezredukovali. Finančná správa na svojej stránke zverejnila kompletný zoznam dvadsiatich benefitov:

1. Vyhovenie žiadosti o povolenie platenia dane alebo daňového nedoplatku v splátkach v prípade splnenia zákonom stanovených podmienok.
2. Vyhovenie žiadosti o povolenie odkladu platenia dane alebo daňového nedoplatku v prípade splnenia zákonom určených podmienok
3. Vyhovenie žiadosti o platenie preddavkov na daň z príjmov právnických osôb inak v odôvodnených prípadoch v súlade so žiadosťou subjektu pri rešpektovaní príslušných zákonných ustanovení.
4. Vyhovenie žiadosti o platenie preddavkov na daň z príjmov fyzických osôb inak v odôvodnených prípadoch v súlade so žiadosťou subjektu pri rešpektovaní príslušných zákonných ustanovení.
5. Vyhovenie žiadosti o platenie preddavkov na daň z motorových vozidiel inak v odôvodnených prípadoch v súlade so žiadosťou subjektu pri rešpektovaní príslušných zákonných ustanovení.
6. Vydanie potvrdenia o stave osobného účtu v lehote do 15 dní.
7. Uprednostnenie iných úkonov za účelom zabezpečenia úhrady daňového nedoplatku pred začatím daňového exekučného konania.
8. Vyhovenie žiadosti o súhlas nakladať s predmetom záložného práva pri rešpektovaní podmienok určených správcom dane.
9. Zaslanie oznámenia o výške a termínoch splatnosti preddavkov na daň z príjmov FO.

10. Zaslanie oznámenia o výške a termínoch splatnosti preddavkov na daň z príjmov právnických osôb.

11. Uprednostnenie výkonu miestneho zisťovania pred daňovou kontrolou pre účely preverenia nároku na vrátenie nadmerného odpočtu DPH.

12. Vykonanie miestneho zisťovania a ústneho pojednávania v deň dohodnutý s daňovým subjektom s výnimkou kontroly dodržiavania zákona o používaní ERP a daňového dozoru pri správe spotrebných daní a exekučného konania.

13. Určenie termínu začatia daňovej kontroly nadmerného odpočtu DPH po dohode s daňovým subjektom.

14. Dohodnutie miesta výkonu daňovej kontroly s daňovým subjektom.

15. Vyhotovenie čiastkového protokolu v rámci výkonu kontroly na zistenie oprávnenosti nároku na vrátenie nadmerného odpočtu DPH v prípade splnenia zákonných podmienok.

16. Určenie lehoty najmenej 15 dní vo výzve zasielanej daňovému subjektu v súvislosti s výkonom daňovej kontroly alebo miestneho zisťovania.

17. Určenie lehoty najmenej 20 pracovných dní vo výzve na vyjadrenie sa k zisteniam uvedeným v protokole z daňovej kontroly.

18. Zníženie periodicity výkonu daňovej kontroly a uprednostnenie výkonu miestneho zisťovania pred daňovou kontrolou na spotrebných daniach.

19. Vrátenie spotrebnej dane v zákonom stanovenej lehote bez vykonania daňovej kontroly, ak uplatnený nárok na vrátenie spotrebnej dane nie je vyšší ako 1 000 €.

20. Vyhovenie žiadosti o zníženie zloženej zábezpeky na spotrebnú daň po splnení zákonom stanovených podmienok.

Znova môžem konštatovať, že náš štát si z tých, ktorí plnia štátnu kasu, robí posmech. Ak vás zaradí do skupiny spoľahlivých subjektov, tak určite nemôžete mať daňové nedoplatky, na základe ktorých by vám hrozila daňová exekúcia alebo by ste mali založený majetok - dva „benefity“ môžeme rovno vylúčiť.

Rovnako je veľmi málo pravdepodobné, že budete mať potrebu žiadať o platenie dane v splátkach a určite nemôžete mať žiadne daňové nedoplatky (to je v kritériách na zaradovanie do skupín) - takže môžeme vylúčiť ďalších päť benefitov. Zníženie periodicity daňových kontrol sa oproti pôvodným úvahám zredukovalo len na kontrolu spotrebných daní.

Pokiaľ ide o vrátenie nadmerného odpočtu DPH, tak pri zasielaní kontrolných výkazov k DPH by finančná správa v tejto oblasti nemusela robiť žiadne daňové kontroly, nakoľko si vie krízovú kontrolu urobiť z kontrolných výkazov. Jedine v tom prípade, že sa príslušné doklady na strane povinného odviest DPH a na strane uplatňujúceho si nadmerný odpočet v kontrolných výkazoch nestretnú, má dôvod vykonať miestne zisťovanie alebo daňovú kontrolu.

Po doručení oznámenia o začatí daňovej kontroly, sme si v súlade s daňovým poriadkom dojednávali presné miesto a čas výkonu kontroly aj v minulosti, takže teraz to asi budú môcť dohodovať len spoľahlivé daňové subjekty.

Pred rokom prezentované benefity typu daňových konzultácií alebo konkrétneho daňového poradenstva sa stratili v čase. Reálnym benefitom je vlastne len vydanie potvrdenia o stave osobného účtu do 15 dní, zaslanie oznámenia o výške a termínoch platenia daňových preddavkov na daň z príjmu a dlhšie termíny pri daňových kontrolách.

Keď si to celé zosumarizujeme, tak vlastne pre spoľahlivé daňové subjekty bude finančná správa zrejme aplikovať daňový poriadok v znení „môže a umožní“ a pre ostatné bude asi platiť „môže ale neumožní“. Pravdupovediac dúfam, že realita bude optimistickejšia.

Ing. Danica Michalková, michalkova@sevis.sk

Investovanie na kapitálovom trhu za 3 kvartály 2018

Najväčší vplyv na trhy mal, ako už zvyčajne, Trump so svojou nevyočítateľnou politikou. Po pozitívnych zníženích podnikových daní a mierových jednaniach so Severnou Kóreou začal žiaľ obchodnej vojny s Čínou a EU, ktoré by mohli viesť ku globálnej recesii. V Európe okrem toho negatívne vplývalo na trhy vysoké zadĺženie Talianska a nedoriešený Brexit.

SEVIS v roku 2018

Portfólio finančných nástrojov (ďalej ako FN) investičnej spoločnosti SEVIS, a.s. dosiahlo k 30.9.2018 hrubý výnos -12,25%. Za účelom zaistenia nášho pôvodne čisto akciového portfólia proti prudkým prepadom na trhoch, ktoré sa už v prvom a

štvrtom kvartáli začali, zatiaľ iba v menšej miere vyskytovať, sme v minulosti nakupovali hlavne predajné CFD. Sú to deriváty špekulujúce na pokles hlavných burzových indexov, keďže americké ešte tento rok koncom augusta a septembra dosahovali nové rekordy (2x DOW, 2x S&P a 4x NASDAQ).

SEVIS pokračoval v investovaní do podnikových dlhopisov a vlastní aj desiatky slovenských akcií, ktoré priniesli výnos 5,68% za 3 kvartály vrátane dividendy.

SEVIS pokračoval v investovaní do podnikových dlhopisov a vlastní aj desiatky slovenských akcií, ktoré priniesli výnos 5,68% za 3 kvartály vrátane dividendy. Dominantná pozícia akcií Tatra banky sa znova postarala o dobrý výsledok vďaka dividendovému výnosu 3,25% ako aj nárastu ceny na historické maximum 26,8 tis. EUR za akciu k 13.7.2018. V súčasnosti

už nevlastníme dlhopisy, lebo posledné dva boli splatené v 1. polroku 2018. Priemerná nominálna hodnota dlhopisov sa tak znížila o 87%, no napriek tomu bol ešte dosiahnutý hrubý úrokový výnos 6,02% p.a., čo predstavuje navýšenie o 0,87% oproti roku 2017.

Vývoj hodnoty akciového portfólia SEVIS počas roka je na grafe 1 znázornený čiernou či-

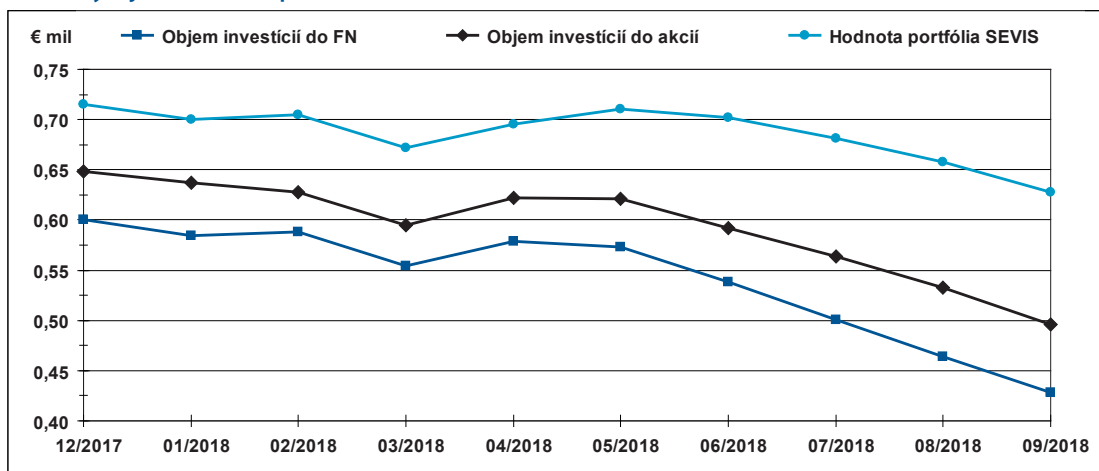
arou. Poklesy do marca spôsobili ďalšie problémy ťažbára zlata z JAR, korekcie cien oceli, ktoré zasiahli finskeho a austrálskeho producenta a poklesy tržieb britskej software firmy. Posledným dobrým mesiacom bol máj, kedy vďaka speňažovaniu akcií bol dosiahnutý nárast portfólia znázornený tyrkysovou čiarou.

Okrem toho sa darilo akciám amerického výrobcu notebookov, tlačiarň a IT riešení vo svojej ešte úspešnejšej sesterskej firme. Izraelský producent liekov sa očakávané vzmohol po reštrukturalizácii z konca roka 2017 a holandský elektronický gigant sa po odštiepení svojej najlepšej divízie osvetlenia pekne zotavil.

Od júna klesal už iba objem investícií do akcií strmsšie ako hodnota portfólia, čo bolo z väčšej miery spôsobené poklesom ceny významných akcií z Anglicka, ale tiež speňažovaním. Zneistenie ohľadom neriadeného Brexitu poslalo dole našu najväčšiu pozíciu - leteckú cestovku ako aj vývojára herného softwaru. Tieto papierové straty sme ochotní znášať, keďže v tieto akcie, ktoré nám v 2013 priniesli fantastický výsledok, ešte stále veríme (viď graf 2).

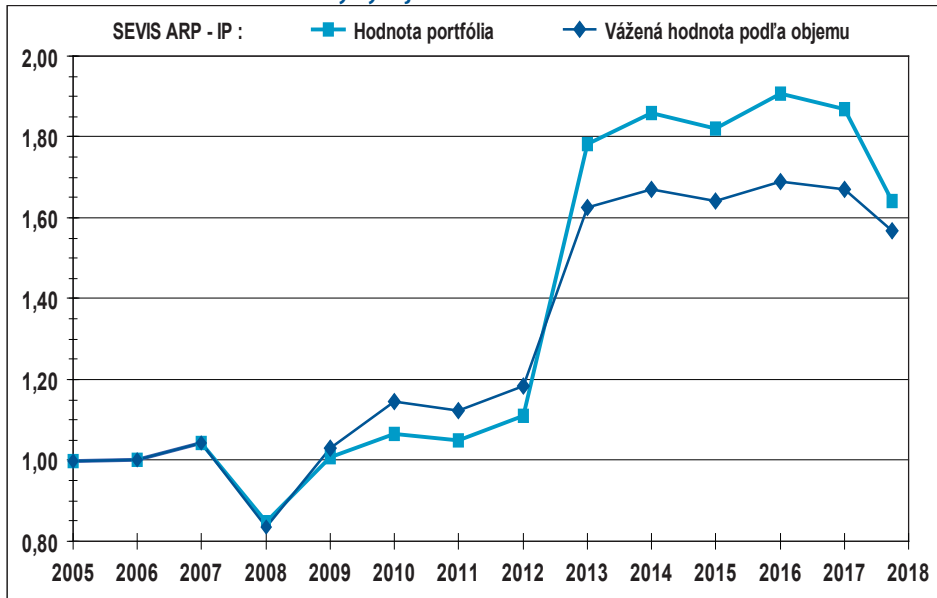
Anglický FTSE dosiahol nové maximum ešte v máji, nemecký DAX v januári a európsky EStoxx už po celý rok prevažne klesá. K 30.9.2018 sa nám tak zvýšili nezrealizované straty z týchto maržových obchodov zo 48 tis. EUR na 67,4 tis. EUR. Bez týchto strát nakoniec dosiahlo akciové portfólio hrubý výnos -8,94%. Lepší výsledok ako minulý rok (-2,03%) nebol dosiahnutý hlavne kvôli dvom významným akciám, ktoré stratili viac ako polovicu, resp. až dve tretiny svojej hodnoty. Bez týchto poklesov by sme sa dostali približne na mínus pol percento.

Graf 1: Vývoj zhodnotenia portfólia SEVIS v roku 2018*

* Toto je marketingové oznámenie spoločnosti SBF a.s., Kuzmányho 8, 010 01 Žilina. Prezentované zhodnotenie riadeného portfólia sa týka minulosti; referenčným obdobím sú 3 kvartály roku 2018. Výkonnosť v minulosti nie je spoľahlivým ukazovateľom pre budúcnosť. Minulé priemerné zhodnotenia služieb Aktívne riadenie portfólia a Investičné poradenstvo za posledných 5 rokov boli 60,37% (2013), 4,28% (2014), -2,00% (2015), 4,79% (2016) a -2,03% (2017). Tieto údaje o zhodnotení sú v hrubom vyjadrení a nezohľadňujú dane, ale poplatky do roku 2014 áno. Zhodnotenie portfólia za posledných 13 rokov bolo v priemere 5,02% p.a. Vážený priemer podľa objemu portfólia bol 4,44% p.a.

Graf 2: SEVIS ARP a IP – historický vývoj 2006 až 2018

Tiež dúfame v opätovný nárast ceny zinku, ktorý posunie belgického producenta zinku a olova z tretiny hodnoty akcií na rastový normál. Koncom septembra cena oceli narástla na trojročné maximum, čo pomohlo hlavne nášmu austrálskemu producentovi, ktorý sa tak so 68 tis. EUR stal novou najväčšou pozíciou.

V roku 2019 dúfame v zlepšenie výsledku vďaka zavedeniu aktívneho obchodovania s nákupnými ako aj predajnými CFD indexami. Očakávame, že sa nám podarí úspešne obchodovať podľa stratégie vhodného výberu a vylepšovania pokynov na dosiahnutie cieľovej ceny. Túto stratégiu sme si otestovali za dva posledné roky už na viac ako 2 tisíc pokynoch.

Ing. Dávid Lapin
lapin@sevis.sk

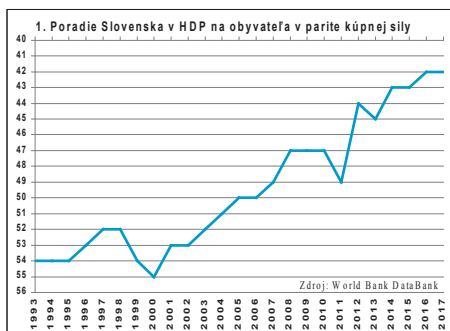
Slovensko vo svete uspelo. Ako ďalej?

Slovenská republika oslávila tohto roku štvrtstoročie existencie. Nie vždy si to chceme priznať, ale je to tak: slovenský príbeh po roku 1993 je príbehom úspechu. Keď sa v roku 1993 delilo Československo, šance Slovenska na samostatnú existenciu sa posudzovali ako nízke. Malá krajina v procese ťažkej ekonomickej transformácie, s upadajúcim priemyslom a autokratickým premiérom nebudila dôveru. Tým viac, že svetová ekonomika a politika nedávajú malým krajinám opravné termíny. Všetko musia spraviť na prvý pokus. O tom sa veľmi trpkopresvedčila Ukrajina, ale aj väčšina krajín bývalej Juhoslávie.

Dnes je všetko inak. U nás sa síce utápame v malicherných politických hádkach, ale vo svete je Slovensko považované za nečakané úspešnú krajinu. Čo hovoria tvrdé čísla?

Hrubý domáci produkt na jedného obyvateľa (v parite kúpnej sily a stálych cenách) sa na Slovensku medzi rokmi 1991 až 2017 zvýšil 2,6 krát. To bolo omnoho viac ako svetový priemer v tom istom období (1,7 krát). Preto aj v rebríčku 184 krajín sveta Slovensko postúpilo z 54. miesta v roku 1993 na 42. priečku v roku 2017 (Graf 1). Ekonomický rast sa výrazne zvýšil po roku 2000, keď sa vykonali nevyhnutné štrukturálne reformy a na Slovensku sa začal masívny prílev zahraničného kapitálu. Prílev kapitálu bol sprevádzaný aj transferom špičkových technológií a organizačných inovácií. Vďaka nim prudko narástla produktivita práce a s ňou aj životná úroveň Slovákov.

Poradie vo svetovom rebríčku je ovplyvnené aj štátmi ako Luxembursko, Macao, Malta a Cyprus, ktorých HDP tvoria hlavne finančné operácie a ropnými štátmi ako Qatar, Brunei či Kuwait. Preto aj napr. Japonsko je vo svetovom rebríčku HDP na obyvateľa až na 26. mieste. Ak odvrátame ropné štáty a krajiny žijúce z prania globálnych špinavých peňazí, Slovensko by nebolo na 42. mieste ale na 30. priečke.

Kde sme a kam sa chceme dostať?

Odkiaľ prichádzame a kam sa chceme dostať? V 90-tych rokoch sa na Slovensku etabloval model medzinárodnej konkurencie založený na nízkych mzdách a nízkych daniach. Slovensko vtedy nemalo veľmi na výber. Model nízkych miezd a nízkych daní umožnil priťahovať zahraničné investície a naštartovať dynamický hospodársky rast. Tento model však nie je dlhodobou udržateľný.

Nízke mzdy sa stali hlavným (i keď nie jediným) dôvodom masovej emigrácie mladých a talentovaných ľudí do zahraničia. Z nízkych miezd a daní bolo možné ťažiť v období, keď tisíce nezamestnaných stáli pred bránami fabriek.

Tie časy sú preč. Slovensko prechádza do novej fázy demografického, sociálneho a ekonomického vývoja. Aby sa tento prechod podaril, Slovensko musí vykonať reformy v oblasti podnikateľského prostredia, vzdelávania a národného inovačného systému.

Slovenské firmy budú musieť prejsť na konkurenčný model, ktorý uplatňujú firmy v EÚ15: investovať do nových technológií a inovácií. Technologické, ale aj organizačné a marketingové inovácie sú jediným spôsobom, ako čeliť nedostatku ľudí a udržať sa na trhu.

Štáty ako Nemecko, Rakúsko, Holandsko alebo Švédsko majú vysoké mzdové náklady i dane. Napriek tomu patria v Európe k najúspešnejším. Švédske firmy dávajú ročne na výskum a vývoj peniaze v objeme 2,3% hrubého domáceho produktu, rakúske 2,2%, české 1,1% a maďarské 1%. Slovenské firmy však vydávajú na výskum a vývoj len 0,3% HDP. Konkurenčný model vyspelých krajín však nie je založený len na relatívne drahých investíciách do výskumu. Aj malé podniky môžu na trhu súťažiť inováciou svojich produktov alebo výrobných procesov. V Česku napríklad ročne inovuje 31% malých a stredných podnikov, v Rakúsku 38%, no na Slovensku len 18%.

Veľké sklamanie nám napríklad priniesli daňové úľavy pre výskum a vývoj. Uplatnilo si ich len pár desiatok firiem. Najmä veľkých. Ich manažment bol dostatočne osvietený na to, aby pochopil, že cez nízke mzdy už cesta k úspechu nevedie. Po roku 2009 pozorujeme pozvoľný nárast počtov podnikových výskumníkov, ako aj ich podielu na celkovom počte výskumníkov. Obe hodnoty sú však stále nižšie ako pred 20 rokmi.

Slovenská ekonomika dnes stojí a padá na tucte pobočiek multinacionálnych firiem. My však potrebujeme aj silný a hlavne konkurencieschopný domáci sektor. V inováciách a výskume je Slovensko už 20 rokov koncovým vozňom vo vlaku Európskej únie. A nielen kvôli nízkej podpore štátu pre výskum a inovácie. Podpora v skutočnosti nie je malá, najmä ak zoberieme do úvahy vyše 2 miliardy eur v operačnom programe Výskum a inovácie a daňové superodpočty. Hlavným dôvodom zlého stavu je nezáujem domácich podnikov o výskum a inovácie.

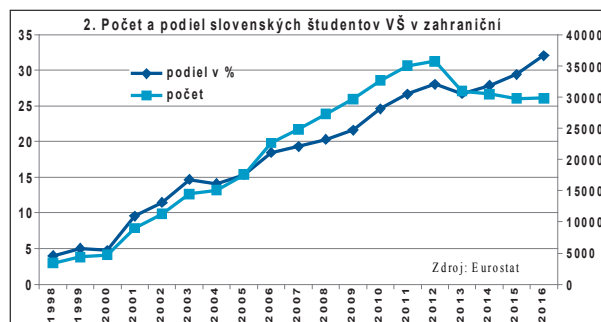
Čo potrebujeme urobiť?

Niektoré z týchto problémov sa dajú riešiť po-

merne rýchlo a sú v moci vlády SR (založenie firmy). Iné sú podmienené kultúrnou zmenou a ich riešenie bude trvať roky a desaťročia (spolupráca rôznych aktérov v inováciách, výchova ku kritickému mysleniu).

Relatívne rýchlo sa dajú urobiť reformy v podnikateľskom prostredí. Treba sa však rozhodnúť, ktoré. Rebríčky Svetovej banky a Svetového ekonomického fóra sú zaujímavé a veľa napovedajú. Naším cieľom však nie je zlepšiť sa v rebríčku, ale zlepšiť podnikateľské prostredie. Nie je napríklad až také dôležité, či založenie firmy trvá jeden deň alebo týždeň. Pre nás sú viac dôležité veci ako vymožiteľnosť práva, dĺžka konania pred súdom a ochrana práv minoritných akcionárov.

Omnoho ťažšie a pomalšie budú reformy v oblasti školstva a národného inovačného systému. Máme veľa vysokých škôl a väčšinu z nich nekvalitných. Stále väčšie percento slovenských vysokoškolských študentov odchádza do zahraničia (Graf 2). Nie preto, že sú tam školy ľahšie. Práve naopak. Idú za kvalitou. Najviac slovenských študentov nájdeme na Karlovej univerzite v Prahe a Masarykovej univerzite v Brne. Nemôžeme sa im čudovať, keď naše najlepšie univerzity sa umiestňujú vo svetových hodnoteniach čoraz nižšie.

Čo máme robiť? Máme okamžite zrušiť polovicu z 36 slovenských vysokých škôl? Aj mnohé vyspelé krajiny majú mnoho nekvalitných univerzít, najmä súkromných a nerušia ich. Menej kvalitné univerzity zdržiavajú v krajine menej nadaných študentov. Aj tí si nájdu miesto na trhu. Rušenie slabších univerzít príkazom zhora je kontroverzné. Sústreďme sa radšej na malý počet kvalitných univerzít (maximálne dve-tri). Tie musia dostať podstatne vyššiu verejnú podporu. A musíme od nich aj podstatne viac očakávať.

Zmeňme aj kritériá podpory. Väčšiu váhu musí dostať spolupráca s praxou. Treba zaviesť aj schémy na mobilitu výskumníkov medzi VŠ/SAV na strane jednej a podnikmi na strane druhej. Takýmto výskumníkom sa napríklad musí uznávať prax vo výskume v podniku. Dejiny nedávajú krajinám druhú šancu. Ak sa nám nepodarí prejsť na poznatkovo-intenzívnu ekonomiku, stane sa z nás krajina ako Portugalsko. Pekná, no pomalá, ale isto upadajúca.

Ing. Vladimír Baláž, PhD., DrSC
balaz@sevis.sk